

Úvodní informace k založení pracovní skupiny ČNK ICOMOS pro Hrady a zámky, tvrze a zříceniny České republiky

V českých zemích (v Čechách na Moravě a Slezsku) se díky minimálním materiálním ztrátám za druhé světové války zachovalo neobvykle velké množství hradů, zámků a tvrzí (cca 1600 zámků a 450 hradů a hradních zřícenin), z nichž jen necelých sedm procent bylo určeno ke kulturnímu využití a zpřístupnění.

Hrady, zámky, tvrze a jejich zříceniny tvoří významnou součást historického odkazu našich předků a ve spojení s historickými parky a zahradami, urbanistickými celky a krajinářskými koncepty, dotvářejí harmonický obraz a svébytnou atmosféru kultivované české krajiny. V evropském prostoru zcela unikátní postavení zaujímá ucelený, početný soubor Státních hradů a zámků (zpřístupněných památek), z velké části dochovaných s nesmírně cenným mobiliářem a uměleckými sbírkami ve svých interiérech. Soubor reprezentuje nejvyšší kvalitu architektonické tvorby a všech druhů umění minulých epoch. Rovněž řada hradních a zámeckých objektů ve vlastnictví soukromých, obecních či církevních subjektů patří mezi sídla velkého architektonického, uměleckého i historického významu. Hrady a zámky mají funkci významných souborných exponátů. V mnohých těchto památkových objektech se dodnes dochovaly cenné autentické historické interiéry s původními dekoracemi rozličných slohových období i prostory dobového technického zázemí s originálním zařízením z minulých staletí. Tyto unikátně dochované celky, které jsou hmotnými historickými prameny, si zasluhují rovněž pečlivou památkovou ochranu. Mimořádně významným úkolem je proto zodpovědná, maximálně profesionální péče o tyto památky i úsilí o uchování celistvosti souboru a důstojnosti jeho historického prostředí. Úspěšnost péče o takto významné památky je podmíněna společenským zájmem na uchování hodnot (obranou proti komercializačním a transformačním tendencím) a vysokou odbornou erudicí těch, kdo mají výsadu o tyto hodnoty pečovat. Zárukou uchování tohoto unikátního bohatství v neztenčené míře pro budoucnost je dále systémovost péče i přegenerační kontinuita nejhleduplnějšího přístupu k jeho památkovým hodnotám.

Péče o soubor hradů, zámků, tvrzí i jejich zřícenin je v současné době vystavena mnoha rizikům: účastí nedostatečně odborně připravených aktérů či absencí zkušených partnerů v dotčených profesích (investorská, památková, projektová, realizační), z hlediska památkového nejednotnými metodickými přístupy a neujasněnými prioritami v rámci celého území České republiky, úpadkem tradičních řemesel s ohledem k bouřlivému rozvoji moderních technologií ve stavebnictví i vzhledem k útlumu výuky těchto profesí v systému školství. V případech urgentní záchrany pak nedostatkem finančních prostředků a naopak přebytkem finančních prostředků u jednorázových a časově limitovaných monstrózních rekonstrukcí. Rozsah financí na jednotlivé, odborně správně stanovené úseky prací musí být přiměřený, aby korespondoval s reálnými možnostmi a podmínkami pro kvalitní práci i úzkostlivou ochranou památky. Zcela nevyhovující a absurdní je systém výběrových řízení, který jednostranným důrazem na nejnižší cenu nabídky diskriminuje odbornost, nepreferuje kvalitu péče a trvanlivost výsledku obnovy, a nezřídka je skutečně vážným rizikem pro památkové hodnoty i těch nejcennějších památek.

Na rozdíl od západních zemí, kde funguje celá řada nevládních organizací a spolků, zaměřených na tematiku poznávání a ochrany hradů a zámků, se u nás po r. 1989 takové organizace založit nepodařilo. Čestnou výjimkou je vznik Asociace vlastníků hradů a zámků. Vzhledem k mimořádným hodnotám tohoto souboru špičkových památek, s ohledem ke komplikovanosti zajišťování

odpovídající péče i zaznamenaným případům nedostatečné péče či ignorování ohrožení hodnot se rozhodl Český národní komitét ICOMOS přispět ke zlepšení situace v této oblasti. Založením a aktivitou pracovní skupiny pro Hrady, zámky a tvrze České republiky, která využije potenciálu v oboru nejzkušenějších specialistů na tuto problematiku, bude odbornými podněty i radami nápomocna ke zlepšení péče o tento druh památek i k popularizaci jeho mimořádného významu.

Ambicí pracovní skupiny je, aby svojí působností obsáhla celou škálu této typologické skupiny (hrady, zámky, tvrze a zříceniny hradů), veškeré typy vlastnictví těchto objektů či areálů (státní, soukromé, spolkové, obecní, církevní) a aby napomohla rozšiřovat aktuální koncepčně metodické zásady péče o takto významné památky, opřené i o výzkum historických pramenů. Pracovní skupina zaměří svůj kritický pohled do současné praxe, ale považuje za velmi důležité seznamovat veřejnost především s pozitivními příklady péče a s poskytováním praktických návodů odborně fundované péče o tyto skupiny významných památek s důrazem na tradiční technologie a řemeslné postupy.

Prof. Václav Girsá

prezident ČNK ICOMOS a vedoucí pracovní skupiny ČNK ICOMOS pro hrady a zámky, tvrze a zříceniny

15. 8. 2017